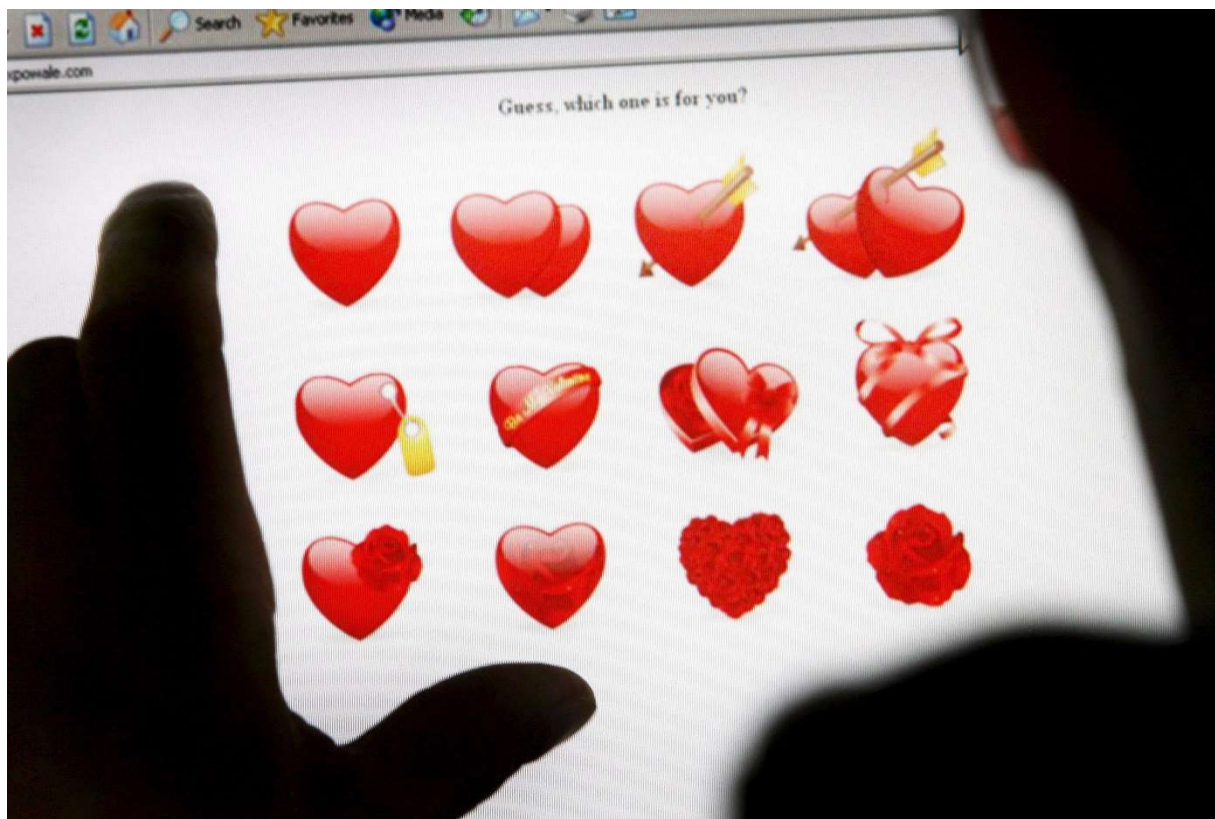

Een vuist tegen online intimidatie

VVJ focust naar aanleiding van de Internationale Persvrijheid dag op onderbelicht probleem

Cybergeweld tegen journalisten neemt wereldwijd toe en treft ook collega's bij ons. Sommigen geven zich over aan zelfcensuur en zien af van kritische informatie of opinies, anderen houden de sociale media gewoon voor gezien en verliezen daardoor publiek en impact. Met de VVJ willen we, naar aanleiding van de Dag van de Persvrijheid op 3 mei, meer weerwerk bieden tegen online intimidatie van journalisten. Bijzondere aandacht gaat daarbij naar extra geïsoleerde groepen, zoals vrouwen en collega's met een migratieachtergrond.

Charlotte Michils

(Foto: Belga/Martin Gerten)

Minimalisering en gelatenheid

Onderzoek wijst uit dat online intimidatie door journalisten vaak wordt beschouwd als iets wat erbij hoort. Als journalist zou je daar nu eenmaal mee om moeten kunnen. Het klopt dat intimidatie – zoals agressie in het algemeen – een subjectieve kant heeft. Bij beledigingen of doodsbedreigingen speelt de persoonlijke perceptie daarvan een grote rol. Bij de ene journalist zinderen zo'n woorden dagenlang na, een andere zal mogelijk sneller kunnen relativeren – misschien omdat men al meer ervaring heeft. De grens ligt voor elke journalist elders. Hoe dan ook is minimalisering een hindernis om vat te krijgen op het fenomeen, net zoals gelatenheid. Men heeft dan het gevoel dat rapportering of een strafklacht indienen niks oplevert. Ook dat is een probleem: zonder rapportering kan geen hulp geboden, zonder monitoring kan niet gewogen op het wettelijk of zelfregulerend kader. Met deze bijdrage willen we het probleem alleszins toch verder bespreekbaar maken. En nagaan waar er oplossingen liggen ervoor.

Vormen van online intimidatie

1. Cyberstalking

Voor velen valt online intimidatie samen met *cyberstalking*, waarbij iemand een ander gaat bestoken met ongevraagde berichten.

Case

Myriam Leroy, journaliste bij onder andere de RTBF, werd in de periode 2012-2017 non-stop belaagd. Bij elke post kreeg ze seksueel getinte en ronduit seksistische commentaren naar het hoofd geslingerd. Voor Leroy ging het te ver: ze diende een klacht in voor 'belaging'. De raadkamer verwees de zaak intussen naar de correctionele rechtbank, een beslissing waartegen beroep werd aangetekend. Het misdrijf 'belaging' veronderstelt dat de dader wist of had moeten weten dat hij door zijn gedrag iemands rust ernstig zou verstoren.

2. Intimiderende, bedreigende of beledigende berichten

In een aantal gevallen krijgen de berichten een intimiderende, bedreigende en beledigende ondertoon.

Cases

Begin 2019 dienden journalist Peter Verlinden (ex VRT) en zijn vrouw klacht in tegen onbekenden. Beiden zijn het slachtoffer van een haatcampagne die volgens hen door het Rwandese regime wordt georkestreerd tegen iedereen die zich kritisch uitlaat over het regime in Kigali. De klacht, met burgerlijke-partijstelling, werd ingediend tegen onbekenden, maar de klagers bezorgden het gerecht een lijst van verdachten, op basis van tweets en Facebook-posts.

Ook VRT-journalist Tim Verheyden beklagde zich ten tijde van de *Pano*-reportage over de extreemrechtse groepering Schild & Vrienden over de voortdurende grove uitlatingen. Zo kreeg Verheyden op berichtensite *4chan*, populair in extreemrechtse kringen, meermaals doodsbedreigingen.

3. *Impersonation & trolling*

Impersonation & trolling verschillen van de twee voorgaande intimidatievormen door hun indirecte vorm van communicatie. Hier krijgt niet het slachtoffer de berichten toegestuurd, maar een derde, terwijl het maar al te duidelijk is dat de berichten gaan over het slachtoffer. Enkele voorbeelden uit de praktijk: een website speciaal ontworpen om een welbepaalde journaliste te volgen en te bekritisieren, wraakporno, het gebruik van fake profielen en verzonnen *posts* op sociale media om journalisten in diskrediet te brengen.

Case

VRT diende klacht in nadat er *fake news* circuleerde over VRT NWS-ankers Hanne Decoutere en Goedele Wachters. Beide nieuwsankers werden ingezet voor *fake news*-advertenties. Dankzij hun schermbekendheid zorgden ze voor veel trafiek naar websites die voornamelijk schoonheidsproducten verkochten. De publieke omroep pikte het niet dat de reputatie van hun schermgezichten te grabbel werd gegooid en trok naar de rechtbank.¹

4. *Online harassment campaigns* (ook *pile on harassment* genoemd)

Hier is de journalist het slachtoffer van een gecoördineerde aanval vanwege diverse personen. Zoiets kan starten met één berichtje dat vervolgens een lawine aan reacties uitlokt.

Case

Enkele jaren geleden werd Dalilla Hermans na een tv-debat over zwarte piet overspoeld door doodsbedreigingen en verkrachtingsscenario's, die overduidelijk het gevolg waren van een gecoördineerde actie. Ze is er fysiek ziek van geworden en had tijd nodig om er emotioneel bovenop te komen.²

5. *Doxing*

Doxing (doxxen in het Nederlands) is het vergaren en te grabbel gooien van iemands persoonlijke gegevens, met als bedoeling nog meer intimidatie.

---

¹ <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2019/03/01/klacht-fake-news-vtm-vrt/>

² https://www.standaard.be/cnt/dmf20200225_04864399

Case

Arthur Joos, ex-journalist uit Gent, schreef nog voor Schild & Vrienden nationaal bekend werd, een kritisch opiniestuk over de organisatie. Kopman achter de beweging Dries Van Langenhove gooide, via zijn fake account Jean-Paul Mbongo, het telefoonnummer van Joos in de geheime Facebookgroep van Schild & Vrienden. Dat blijkt uit het archief van de geheime chatgroepen. Later kreeg Joos verschillende anonieme oproepen.³

Wat te doen ?

Tegen online intimidatie bestaat geen mirakeloplossing. Weerwerk moet worden geboden op verschillende niveaus, zowel proactief als reactief. Daarbij is een rol weggelegd voor de journalist en zijn/ haar directe entourage, voor de hoofdredactie, voor de beroepsvereniging en actoren uit het middenveld, voor sociale mediaplatformen en voor de politiek.

De wetgever moet de gaten in het regelgevend kader dichtrijden om paal en perk te stellen aan de straffeloosheid van cyberpesters. Sociale mediaplatformen moeten efficiënt en transparant meewerken aan de strijd tegen haatspraak en *fake news*. Uit onderzoek en getuigenissen blijkt ook telkens weer het grote belang van steun vanwege redactieverantwoordelijken en collega's. Maar ook als journalist zelf kun je al actie ondernemen tegen online intimidatie. En als beroepsvereniging kan de VVJ daarbij mogelijk iets voor je betekenen.

A. Proactieve maatregelen

Cyberbullying kan je eerst en vooral proberen preventief tegen te gaan. Dat kan met behulp van veilig internetgebruik, technische copingstrategieën en een online gedragscode.

Veilig internetten doe je door sterke wachtwoorden te gebruiken en accounts en wachtwoorden veilig bij te houden in een wachtwoordkluus. Zo vermijd je dat je account gehackt wordt en dat iemand anders jouw cyberidentiteit aanneemt. Op *Safeonweb.be* bijvoorbeeld vind je een hele reeks *do's & don'ts*.

Copingstrategieën geven antwoord op de vraag hoe je als slachtoffer omgaat met cyberpesten (post factum dus), maar leveren ook ideeën op over hoe te anticiperen op nieuw pestgedrag (technische copingstrategieën). Zo kun je (anonieme) accounts blokkeren, negeren of *muten*, zodat je ongewenste *hashtags* en beledigingen niet meer te zien krijgt en niet langer bedolven wordt onder de notificaties. Het is een makkelijke manier om te schiften in de reacties en je leven op sociale media makkelijker te maken. Daarnaast kun je ook trefwoorden en *hashtags* blokkeren, ongewenste gesprekken negeren (bijvoorbeeld op Twitter) en mention-spam voorkomen. Meer over beveiligingsinstellingen en filters vind je op elk gebruikt sociale mediaplatform.

---

³ <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2019/06/05/intimidatie-en-bedreigingen-als-schrikeffect-voor-al-wie-kritisc.app/>

Ook een online gedragscode kan nuttig zijn voor de preventie van online geweld. Die kan worden vastgemaakt aan berichten, of specifiek in herinnering worden gebracht wanneer iemand over de schreef gaat. Op die manier worden ook andere volgers getriggerd om mee de grenzen te bewaken.

B. Reactieve maatregelen

Sociale copingstrategieën

Onderzoek toont aan dat journalisten heel uiteenlopend reageren op online pestgedrag, afhankelijk van het temperament en ook gender. Veelal wordt er geen aandacht aan besteed, trouw aan het mantra *don't feed the trolls*. Een alternatief is de directere methode van retweeten met een *touch of humor*, om de boosdoener te kijk te zetten. Die lik-op-stukreacties brengen je ook dichterbij gelijkgestemden (*peer support* is belangrijk). Het is wel belangrijk altijd zelf waardig en beleefd te blijven. Hou er ook rekening mee dat reageren kan leiden tot een opbod, waardoor het misbruik nog verergert. Op het niveau van een nieuwssite kunnen reacties worden gemodereerd, maar dat slurpt veel tijd en energie op. Daarom worden commentaarsecties op nieuwssites vaak gesupprimeerd of onderworpen aan regels, zoals verplichte registratie en verbod van anonimiteit.

De rol van sociale media

Een buddy in de strijd kunnen de sociale mediaplatformen zelf zijn. Alleen getuigen zij allerm minst van transparantie en efficiëntie bij het modereren van *posts*. Ook rapportering in algemene zin blijft voorlopig uit. Toch kan een rechter internetplatformen zoals Facebook verplichten om illegale content te verwijderen, zo oordeelde het Europees Hof van Justitie in 2019. Het Hof besliste zelfs dat ze *identiek* en onder bepaalde omstandigheden zelfs *gelijkaardig* materiaal moeten opsporen en verwijderen.⁴ Wat er aan concrete rapporteringsmechanismen bestaat, kun je nagaan bij elke afzonderlijk social media platform ([Facebook](#), [Twitter](#), [Instagram](#), ...).

Het mediahuis

De loontrekkende journalist heeft het comfort dat hij/zij een redactie achter zich heeft. In het ene mediahuis staat het beleid inzake online intimidatie nog in zijn kinderschoenen, in het andere kun je als journalist wel op een min of meer structurele manier terecht met je vragen. In principe moet je terecht kunnen bij de vertrouwenspersoon of de preventieadviseur van de Dienst voor preventie en bescherming op het werk. Die moet op grond van de 'welzijnswet'⁵ waken over de veiligheid op het werk, psychosociale belasting en de gezondheid van de werknemer. De freelancer wordt in de praktijk van dit alles uitgesloten, al wil *good practice* dat een protocol of richtlijnen ook met hen worden gedeeld.

---

⁴ https://euobserver.com/news/146168?utm_source=euobs&utm_medium=email

⁵ Wet van 4 augustus 1996 over het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk

Juridische stappen

Juridische actie kan een laatste strohalm zijn. Zo kan een journalist wiens reputatie besmeurd wordt op het internet, klacht indienen wegens laster en eerroof. Iemand die herhaaldelijk wordt geplaagd door een zelfde persoon, kan mogelijk hard maken dat het om belaging gaat. En zo zijn er nog strafrechtelijke bepalingen die kunnen worden ingeroepen.

Een strafklacht indienen bij de politie doe je slechts in uiterste gevallen, zoals bij imminent gevaar of fysieke dreiging. Probeer de dreigingen zoveel mogelijk te documenteren door screenshots te maken. Journalisten die het niet kunnen opbrengen om nog langer te scrollen door de commentaren, kunnen een vertrouweling vragen om dat te doen voor hen. Laat je omringen door familie, vrienden en collega's en vraag de steun van je mediahuis (voor een risicoanalyse en eventuele gezamenlijke actie) en/of de VVJ.

Neem voorzorgsmaatregelen: schakel locatievoorzieningen uit op je telefoon en sociale media, wees je bewust van je surf- en postgedrag waarmee je je dagelijkse routine blootgeeft, ga na op je social media account of je met je foto's persoonlijke gegevens vrij geeft (bepaalde locaties, gewoontes, ...) en doe dezelfde check voor je gezinsleden, las een pauze in op sociale media of scherm je account (tijdelijk) af.

Een strafzaak is niet zaligmakend: het is een lang proces en de uitkomst is onvoorspelbaar. Bovendien is ons regelgevend kader (nog) niet echt afgestemd op sommige vormen van online intimidatie. Ook elders in de EU blijkt het soms moeilijk te zijn om de betrokken misdrijven te bewijzen. Zo veronderstelt bestraffing vaak een zekere openbaarheid, en het is maar de vraag of een gesloten Facebook-groep bijvoorbeeld daaraan voldoet. En wat met indirecte bedreigingen aan het adres van een journalist, ook al worden ze herhaald? Het misdrijf van belaging (*stalking*) vereist immers rechtstreeks contact tussen de belager en de belaagde. Er is dus nog werk aan de wettelijke winkel. Toch is er beweging: zo nam de plenaire vergadering van de Kamer in april 2020 nog met eenparigheid van stemmen een wetsvoorstel inzake wraakporno aan, een fenomeen dat zich vooral manifesteert in de online omgeving.

Klop aan bij de VVJ

De VVJ is beschikbaar voor alle journalisten (loontrekkenden, freelancers en uitzendkrachten) die met online intimidatie te maken krijgen. Met het Meldpunt Agressie tegen journalisten, dat een jaar geleden is gelanceerd, willen we onder meer dit probleem in kaart brengen en monitoren. Voor journalisten die niet meteen kunnen terugvallen op hun mediahuis voor steun, kunnen we meer doorgedreven bijstand verlenen, desnoods ook in gerechtelijke vorm. De VVJ bekijkt elk dossier afzonderlijk en formuleert telkens een oplossing op maat. Daarnaast draagt elk individueel dossier bij tot meer informatie op sectoraal niveau. Op basis hiervan kunnen we dan beleidsadviezen formuleren.

The bigger picture

Online intimidatie is kenmerkend voor de verruwde omgangsvormen in de samenleving. Dat treft niet enkel journalisten, iedereen met een rol in het publieke debat kan ermee te maken krijgen.

Blijf proberen om het onderscheid te maken tussen feedback en feitengerelateerde commentaren enerzijds en persoonlijke aanvallen anderzijds. Hou altijd in het achterhoofd dat de commentaren meer zeggen over de persoon die ze brengt dan over de geviseerde persoon.

Help netwerken in kaart te brengen achter gecoördineerde aanvallen op jou persoonlijk en op de persvrijheid in het algemeen.

Meer informatie

<https://newsrooms-ontheline.ipi.media/>

<https://onlineharassmentfieldmanual.pen.org/defining-online-harassment-a-glossary-of-terms/>

<https://dartcenter.org/resources/dealing-hate-campaigns-toolkit-journalists>

Contact: VVJ (Charlotte Michils, Pol Deltour) via info@journalist.be